

In de literatuur na 1880 moet men de kerstklanken zoeken bij de christelijke dichters en schrijvers. Buiten deze sfeer zijn wel vele kerstfragmenten te vinden, maar ze beoogen slechts stemmingen-weergave, gewekt door huiselijke intimiteit. In de glinstering van den kaars-verlichtten kerstboom ziet men den glans niet van de ster, die stilstaat boven den stal van Bethlehem en bij het uitdeelen der „kerstgeschenken“ vergeet men het groote geschenk van den kerstdag maar al te veel. In zoodanige Kerstzangen of beschrijvingen hooren we geen kerstklanken.

Aansluiting aan de middeleeuwsche kerstliederen vinden we weer bij de Vlamingen.

Ik wees al herhaaldelijk op „Het kindeken Jezus...“ van Timmermans, dat als een primitief schilderwerk de kerstgeschiedenis vertelt. Een hoofdstuk b.v. als „Kerstmis“, waarin de aankondiging aan de herders wordt beschreven, is als een middeleeuwsche leys, in klank en kleur; het is opgebouwd uit dezelfde elementen en even naief bewerkt. Dat blijkt vooral als men zulke bladzijden vergelijkt met gelijksoortige productie in de moderne literatuur, b.v. met het gedeelte in Van Schendel's „de Mensch van Nazareth“, waar de aanbidding der herders wordt beschreven. Daar voelt men de gebeurtenis als een sprookje, terwijl ze bij Timmermans, juist als in de „Christus-legenden“ van Selma Lagerlöf, den indruk maakt van een schilderstuk van heel ouden datum.

Op een dergelijk Vlaamsch primitief, maar van den nieuwen tijd dateerend, wil ik ten slotte nog de aandacht vestigen. 't Is een kerstdichtje van den bekenden dichter Pol de Mont, vertellend een legende, maar een legende, waarin het volle Kerstevangelie, de blijde boodschap, fonkelt en glanst, zooals men dat ook zoo vaak in de echte leysen zien kan.

„Dien nacht, toen Jozef nauwlijks sliep,
hoorde Maria een stem, die riep:
„Vrees niet! U zal geen leed geschien!
Doe open! Ik wil het Kindje zien!“
Zacht stond zij op, ontsloot de deur,
en ziet, daar stond een vreemdeling veur,
gedoet, alsof hij ridder was,
met halsberg, helm en harnas,
met een reuzig kruiszwand, vlammend als vuur,
en aan elken schouder een wiek van azuur.
En toen die nu vóór het kribbeken stond,
lei hij eerbiedig zijn helm op den grond,
boog diep het hoofd en knielde neer
en sprak: Ik groet U, mijn Vorst en Heer!
Maria, nu is de tijd volbracht:
de Poort van Eden ontloot dees nacht...
voor allen staat zij weer open thans...
Nu mag ik keeren in 's Hemels glans!
En 't zwaard der Wraak, mijn Vorst, mijn Heer,
aan uw rozevoetjes leg ik het neer.“
Traag richtte zich op de hemelling,
sette zijn helm op het hoofd, en ging.

De engel, die met z'n vlamvend zwaard, den ingang van den hof van Eden bewaakte, sinds het moment van den zondeval, kan zijn post verlaten, want in dit kindeke is de weg tot verzoening met God geopend, is de poort ontsloten, waardoor de zondige mensch het Verloren Paradijs herwinnen kan! Inderdaad, dit is de zuiverste kerstklank, 't is het volbeërdig thema van den engelenzang in Efratha's velden.

Bij dezen kerstklank stemme ons hart in met Da Costa's woorden:

„Van vrede zal men tot U spreken;
de nacht des afvals is geweken,
en weggenomen is de kloof.
Daar is verzoening gevonden
ook voor de schrikbare uwer zonden —
Loof, Stonite, loof!“

C. T.

PERS-SCHOUW.

Een wetenschappelijk geloovige, of een geloovig man van wetenschap.

In een opstel in „Het Handelsblad“ over „Pasteur als geloovige“ is o.a. deze passage het onthouden waard:

Als geleerde spreekt hij van weten, als geloovige van gelooven en hopen. Zijn weten berust op waarneming, onderzoek en redeneering, op resultaten, die hij volgens streng wetenschappelijke methode in zijn laboratorium met onvermoeide werkzaamheid en grondige critiek verkreeg; zijn gelooven en hopen was ook een zekerheid, maar op andere wijze en langs anderen weg dan door proeven verworven, de zekerheid van het gemoed, dat de bovenzinnelijke wereld erfaart en God kent als den Eeuwige en Oneindige. Dit gelooven en hopen was een deel van hem zelf en zoo goed als de wetenschappelijke behoefte en hij zou het niet hebben kunnen prijsgeven zonder een stuk van zijn innerlijk leven weg te smijten. Daarom heeft zijn wetenschappelijke arbeid hem het geloof niet ontfroefd en heeft hij zelfs niet ondervonden, wat prof. Harnack eens aldus uitsprak: „Alle wetenschap zal steeds een element in zich sluiten, waardoor zij het geloof, dat vrede begeert, beleedigt.“ Want zijn godsdienstig geloof was onaantastbaar voor de wetenschap, omdat deze niet bereiken kan en niet

begrijpen kan het gebied, waarop het geloof zich beweegt.

••

Een concurrent?

„De Vrije Getuige“, is de mooie naam van een nieuw blad, dat op gereformeerden grondslag den gereformeerden vooruitgang bevordert wil.

Uit het inleidend artikel is nog niet duidelijk wat dit blad van het onze onderscheidt.

Het zal ons aangenaam zijn, wanneer „De Vrije Getuige“ ons voorbijstreeft, en verbetert.

Ziehier een citaat uit de leader:

Allo Gereformeerden, onverschillig of zij behooren tot de Ned. Hervormde, de Chr. Geref., de Vrij. Geref. of tot andere Geref. Kerken, zullen in dit blad niets vinden, dat tegen hun Kerkgenootschap als zoodanig ingaat.

De Redactie mag reeds staat maken op de medewerking van bevoegde krachten, wier pogen het zijn zal, om den inhoud van „De Vrije Getuige“ zoo veelzijdig mogelijk te maken.

De verklaring en verdediging der Geref. belijdenis staat voorop.

Daarnevens zullen wij zien hoe deze beginselen worden uitgedragen op alle levenssterren.

In de derde plaats hopen wij te onderzoeken, welke vruchten die acties afwerpen.

Indien wij bij dat onderzoek stelsels en beginselen ontmoeten, die lijnen het tegenover de Geref. belijdenis staan, hopen wij ook die aan een beschouwing van nabij te onderwerpen.

Ook hier ligt een breed terrein, indien wij bijv. letten op gebeurtenissen als in Rusland, waar de kerk in bolsjewistische trant werd omgebouwd en men er brutaal van verklaart, dat het nu de ware kerk geworden is.

In bescheidenheid houden wij er ons van overtuigd, dat de Gereformeerden, in het algemeen, te weinig worden bepaald bij vragen als deze:

Wat wil die kerk dan? Is die wel vereenigbaar met Gods Woord?

Is het communisme met het christendom vereenigbaar op grond van Handelingen 2?

En verder: Mag een christen den militairen dienst weigeren?

Zoo zijn er tal van vragen die achtereenvolgens aan de orde worden gesteld.

Overigens hopen wij, dat dit eerste nummer duidelijk genoeg zal doen zien waar „De Vrije Getuige“ heen wil, en in welke richting zijne bedoelingen zich bewegen.

••

De oude vaders en de kerkelijke kunst.

In het „Maandblad voor kerkelijke kunst“ wordt de scheeve opinie, alsof de Gereformeerden in de 16de en 17de eeuw zoo'n beetje kunst-imbecillen waren, in een kranig geschiedkundig artikel recht gezet.

Wij geven het slot:

Een zelfstandige orgelkunst gebouwd op de psalmen ontstaat in Jan Pz. Sweelinck. Om deze kunst te leeren, zenden stads- en kerkbesturen hunne orgelspelers ter opleiding. Een allesbeheerschende plaats in de protestantsche figuralmuziek krijgen de psalmen. Zij worden het levenswerk van Sweelinck. Bundel na bundel verschijnt, binnen en buiten het land. Muziekcolleges worden opgericht om zich in deze kunst te oefenen. Gereformeerde dominees doen er aan mee zoowel als liefhebbers der vrije kunsten. Componisten zien hun onkosten van uitgave gedekt door veroveringen en geschenken in geld van stads- en landsregering aan wie ze „schoone Psalmen“ opdragen. De psalmen Davids op Sweelinck's noten gesteld worden bij de huisorgels en de clavichins gezongen en gespeeld.

Kunst wordt regeeringszaak. De ijver „in alles brave geesten aan te foeken“ is algemeen. Kosten van opleiding in de conste van muziek en 't orgelspel dragen stadsbesturen voor hunne stedelijke muzikanten en organisten. De stedelijke overheden gelasten de organisten de gemeente wilig te maken en aan te trekken door hun orgelspel. Men ziet er het vermogen in „de luysen door middel van dien te meer uyt herbergen ende taveernen te houden“. Organisten die met de hun ten dienste staande kleine orgeltjes niet in staat zijn hunne talenten te toonen, krijgen nieuwe en grootere werken alles tot meerder luister van de stad en cieraad der kerke.

Wie dat alles ziet en nog zoovelo dingen meer, moet zich verbazen, dat heel ons Nederlandsch Protestantsch volk onkundig is van een tijd, die in plaats van arm, als geen andere oneindig rijk is geweest aan kunst, die — en dit is wel het bijzondere — niet officieel kerkelijk tóch door en door van den geest der toenmalige kerk was beziel.

••

Roomsche opvoedkunde.

Nog een staaltje van de profane manier, waarop Rome het kinderhart toesprekt.

„De Open Poort“ vischte uit een Vlaamsch blad het volgend verhaal op, voorkomend in een „Kinderderrubriek“:

De vertelling gaat over een dorpsmid, die ruw was, veel in de herbergen kwam, zich aan den duivel had verkocht, iemand die in één woord slecht leefde.

Op een zekeren dag kwam de duivel hem halen:

— Smidje, dit maal is het gemeend, hoor!

— Ik ben klaar, meneer de duivel. Maar we waren hier juist aan 't twisten, zei het smidje, terwijl hij

naar zijn gasten keek. Is het waar, meneer de duivel, dat ge u zoo groot kunt maken als eene kerk.

— Natuurlijk, zei de duivel, en meteen werd hij zoo groot, zoo groot, dat het smidje zijn hoofd niet meer ontwaren kon.

— En kunt ge u ook zoo klein maken, dat ge hier in dit beursje zoudt kunnen?

— Natuurlijk, zei de duivel, en hij kroop ineens tot een klein, klein ventje en kroop in de beurs van het smidje.

Toen legde smidje Verholen de beurs op het aanbeeld en begon er zoo duchtig op te hameren, dat de duivel het uitglide van de pijn.

— Smidje, smidje, schei uit, ge slaat mij zoo plat als een vlg, huilde de duivel. Smidje, asjebliet, ik zal u nooit of nooit meer lastig vallen.

— Meent ge dat, vroeg smidje Verholen.

— Zeker, heel zeker, gilde de duivel.

Toen mocht de duivel uit het zakje komen, en hij holde, holde zoo hard hij maar kon terug naar de hel.

Enige jaren later nu gebeurde het, dat smidje Verholen stierf en hij kwam aan de poort van den hemel en klopte aan. Sinte Pieter kwam voor 't vensterke kijken, maar niet zoo gauw had hij gezien wie daar voor de poort stond of hij riep loornig uit:

— Welhoe, smidje Verholen, durft ge aan de poort van den hemel komen kloppen. Weet ge dan niet meer, dat ge uw ziel aan den duivel verkocht hebt?

Maar juist kwam daar Sinte Jozef voorbijgewandeld en toen hij smidje Verholen bemerkte ging hij naar Sinte Pieter en fluisterde hem in 't oor:

Laat hem maar binnen, hoor! Hij heeft ons geholpen tijdens de vlucht naar Egypte.

En zoo gebeurde het, dat smidje Verholen in den hemel gevaakte en hij kreeg een gouden kroon en mocht rijstapelen eten met zilveren lepels. Maar na eenigen tijd kreeg hij lust om eens wat kaart te spelen, maar, daar hadden de heiligen nu eenmaal geen verstand van en smidje Verholen ging zijn beklag maken bij Sinte Jozef en vroeg hem of hij tóch asjebliet eens naar de aarde mocht terugkeeren om eens een potje gersten te gaan drinken en een kaartje te spelen in de herberg naast zijn smidse. Sinte Jozef gaf hem dadelijk de toelating om terug naar de aarde te gaan en 'er te vertoeven zoolang hij maar wou. En tóch heden is het smidje Verholen nog niet naar den hemel teruggekeerd.

••

Een opvoedkundige les aan de opvoeders.

Onder het opschrift „Leven en Dood“ mediteert zekere D. (Drewes?) in „De School met den Bijbel“.

Hij doet het gemoedelijk, knap en doordringend. De les aan de schoolmeesters gegeven mogen alle opvoeders ter harte nemen.

Aan het slot van het artikel wordt de vraag beantwoord, waarom „wij schoolmeesters“ als opvoeders zoo dikwijls tekort schieten.

Dat komt, doordat we te weinig leven. Te weinig maatschappelijk leven, d.w.z. te weinig in betrekking staan tot de maatschappelijke dingen, maar vooral doordat we te weinig pedagogisch leven, d.w.z. te weinig in betrekking staan tot de pedagogische dingen. We zijn niet tweehandig, maar eenhandig. We zijn didactici — indien al. Meestal zijn we dat niet, zijn we helaas routine-menschen, menschen, die met schoolhouden hun brood verdienen. Menschen, die het weten, eigenwijze menschen, menschen met te veel vertrouwen op de volmaaktheid van wat we doen. Of misschien menschen, die volkomen vertrouwen op de traditie, op het gezond verstand van onze voorgangers, op het nuttige van wat we leeren en wat we doen, op het juiste in het voorschrift, op het correcte van onze navolging. We wantrouwen ons zelf niet. En tóch is het wantrouwen van zichzelf het teeken van het ware talent, zooals Jules Sandeau zegt. We zijn niet als de kinderen, die fouten maken met de of den of met d en t, eenvoudig omdat we de mogelijkheden niet zien en er niet voor op onze hoede zijn. En dan herhaalt zich bij ons iederen dag weer de tragedie uit het Paradijs, we gooien de schuld op een ander: De vrouw, die Ge bij mij gegeven hebt; de slang heeft mij verleid. De kinderen zijn ook zoo dom! Ik heb het tóch zoo goed behandeld. En dan gaan we corrigeren. Natuurlijk de kinderen corrigeren. En we maken er een stelsel van. En zooals bij alle stelsels, die we zelf gemaakt hebben, gaan we er bij zweren. Ofschoon we dat ganschelijk niet doen moesten. En we gaan vreemd denken van menschen, die niet doen, zooals wij. En we houden welbewust in ons denken bij een bepaald punt halt. En weigeren verder te gaan. Evenals de matrozen van Columbus. Want we raken uit ons doen. We komen van het oud betreden paadje af. We raken onze routine kwijt. We raken buiten betrekking met de werkelijkheid, buiten betrekking met de kinderziel, buiten betrekking met ons zelf. We worden doode schoolmeesters. Niet eens meer eenhandig, niet zelfs onhandig, maar doode schoolmeesters.

Ik verbaas me niet over wat de menschen lijden, maar ik verbaas me over wat ze kunnen verliezen zonder te lijden.

Dagelijks te sterven. Niet te sterven aan de zonde, maar te sterven aan het heerlijke, bottende, groenende leven. Vreemd te komen staan tegenover alle heerlijkheden in ons werk. Het is mij een raadsel, hoe iemand dat kan lijden zonder te klagen.

En hoe men niet komt tot de conclusie, dat wie zoo dood is voor zijn werk tóch ten opzichte van de hem door God op de hand gezette taak in zonde moet leven. Hij ontvangt immers de bezoldiging der zonde — den dood.

En als hij zijn geheele ziel richt op zijn werk —

De Die
kwestie
te lossen
in het D
Naar zi
de wederg
Volgens
standpunt
uitdrukkin
Ik be
van dit
de Christ
„reformat
En
om ew
deze
vatting
op te
den
geen
leven.
Imme
voor
blik,
juist
„ja“ h
den w
den be
Nog
dit op
ongere
zwang
politie
ook in
denke
meit
Ook
angeve
ook na
op ons
onders
der ki
zeer z
nader
schatbe
Op
geboort
van he
den. J
Gods
in be
teeds
merker
andere
eindige
alles z
Doo p
datzelf
ontken
sprong
het om
En
sluit z
Schrift
blik n
niet m
verded
kelijk
eyenw
hunner
in Bijl
is nog
dit on
Waa
Zie m
bij de
deelin
dat de
zame g
belofte
deel o
Daar
van de
Christu
wordet
hun
in de
wel be
lidma
worden
Of d
of dat
daarv
Dit zal
De j
op der
„De He
„De Harto
hem niet t
de gerefor
Moe
van d
uitinge
Eenen
Dogma
„Christ
Bij Ph